

R. Alia spectant ad ipsum scrupulosum, et alia ad ejus confessarium.

Quæ ad ipsum scrupulosum pertinent, sunt 1° et principaliter, ut habeat virum prudentem cui confidat et cæca obedientia semper obsequatur, sine examine et anxietate, quem facile non mutet, nec alios eadem de re passim interroget; 2° ut bonitatem Dei et immensitatem misericordiae ejus sæpe meditetur, actus spei et charitatis eliciat, eum ut patrem tenerrimum semper habeat: non raro enim scrupulosi Deum offendunt, eum sibi exhibendo ut dominum durum, austerum, cui difficile est placere; 3° ut scrupulos sibi cognitos contemnat eosque pro deliramentis et phantasmatibus habeat; 4° ut scrupulos suos in imaginatione non revolvat, sed ad alia objecta mentem convertat, otium fugiat, et continuis laboribus incumbat; 5° conversationem aliorum scrupulosorum et lectionem librorum nimiae severitati faventium timeat; 6° consilia confessarii retineat; ad eum pluries pro eadem causa non recurrere, sed dubia sua per seipsum deponere assuescat.

Remedia autem quæ ad confessarium spectant, sunt 1° ut benevolentiam pœnitentis sibi conciliare omnibus modis conetur, alioquin frustra daret illi consilia: eum igitur benigne excipiat, primis vicibus patienter audiat, a fastidiosis narrationibus et repetitionibus non avertat; rationibus claris dubia ejus dilucidet; 2° declaratione pro libitu pœnitentis facta, ostendat se illum recte intellexisse et conscientiam ejus optime cognoscere; 3° benevolentia ejus obtenta, inculcet illi necessitatem obediendi et proprium judicium deponendi; 4° illum frequenter Deo commendat; 5° si advertat scrupulos venire a Deo permittente vel a dæmone eos excitante, pœnitentem ita laborantem sustineat, consoletur atque exhortetur ad forte prælium, ipsi proposita mercede quam Deus promisit iis qui perseveraverint usque in finem; 6° si vero agnoscat scrupulos a superbia oriri, eum salutari auctoritate tractet, ut obedire et in sensu suo non sic abundare discat.

Utiliter legere possunt confessarii, hac in materia, *les Conférences d'Angers, la Conduite des confesseurs, le Directeur dans les voies du salut, le Traité des scrupules, de Duguet*. Pœnitentibus consuli possunt, *la Paix intérieure, par le P. Lombez, la Confiance en Dieu, par M. l'Archevêque de Sens*, etc.

Vide quæ diximus, t. III, in Tractatu de Pœnitentia, de agendi ratione confessarii erga scrupulosos.

CAPUT QUARTUM.

DE CONSCIENTIA PROBABILI ET IMPROBABI.

Conscientia probabilis ea est qua quis, gravi quidem, sed fallibili, innixus fundamento, judicat aliquam actionem esse bonam vel malam: improbabilis vero ea est quæ sufficienti non nititur fundamento, ut quis prudenter judicare possit aliquam actionem esse bonam vel malam. Conscientia igitur probabilis reducitur ad opinionem.

Opinio generatim est apprehensio unius e duobus contradictoriis, eum formidine alterius.

Probabile, secundum vim nominis, est illud quod probari seu admitti potest: secundum definitionem rei, illud est quod gravi quidem, sed fallibili, nititur fundamento. Versari potest in materia moribus extranea, v. g., in rebus physicis, vel in materia morali. Nunc de his tantum quæ ad mores pertinent tractamus.

Opinio probabilis, in materia morum, est actus intellectus quo quis gravi, sed fallibili fundamento innixus, judicat aliquid esse licitum vel illicitum in se. Unde opinio probabilis eodem modo a conscientia practica differt, quo conscientia speculativa a conscientia practica discrepat.

Opinio potest esse probabilis ab intrinseco, vel ab extrinseco. Est probabilis ab intrinseco, si gravibus nitatur momentis ex ipsa rei natura petitis; est vero probabilis ab extrinseco, si nitatur motivis ex auctoritate petitis,

v. g., numero doctorum eam admittentium. Non tamen est probabilis nisi in quantum præsumitur illos graves habuisse rationes eam amplectendi: unde non tam numeranda sunt eorum testimonia quam ponderanda.

Opinio respective ad aliam considerata, potest esse probabilior, minus probabilis, vel æque probabilis; communis, communior, vel minus communis; tutior vel minus tuta.

Opinio probabilior ea est quæ gravioribus quam opposita nititur fundamentis: minus probabilis, levioribus nititur fundamentis quam opposita. Est autem æque probabilis, quando rationes hinc et inde, ad affirmandum et ad negandum, sunt æquales.

Opinio communis ea est quæ multos pro se habet doctores, non quoscumque, sed graves: dicitur autem communior, si majorem habeat numerum, et communissima si ab omnibus moraliter teneatur: minus communis vocatur, si a minori numero doceatur.

Opinio tutior ea est quæ tenet pro lege, seu affirmat legem existere, hoc a lege esse præceptum vel prohibitum: sic dicitur, quia magis removet a peccato. Opinio minus tuta est illa quæ tenet pro libertate, id est, quæ affirmat legem non existere, hoc vel illud non præcipi, aut non prohiberi, quæ proinde minus removet a peccato.

His notatis, examinabimus 1° quid intelligendum sit per *probabilismum*; 2° quid agendum sit in concursu duarum opinionum, quarum una est probabilior, sed minus tuta, et altera minus probabilis, sed tutior; 3° quid in concursu duarum opinionum æque probabilium; 4° quid in concursu duarum opinionum quarum una est minus tuta et simul minus probabilis; 5° quid agere debeat confessarius erga penitentem doctrinam *Probabilistarum* in praxi sequentem.

ARTICULUS PRIMUS.

QUID INTELLIGENDUM EST PER PROBALISMUM.

Nomine *Probabilismi* in genere intelligitur doctrina vi

cujus in concursu duarum opinionum probabilium, licet sequi minus tutam, id est, libertati faventem.

Defensores hujus sententiæ generalis sic præcipue ratiocinabantur: juxta omnes, agere licet cum dubio speculativo, si, ope principiorum reflexorum, conscientia fiat practice certa de honestate actionis faciendæ: at, qui in concursu duarum opinionum probabilium sequitur opinionem minus tutam, dubium speculativum deponere et conscientiam practice certam sibi efformare potest, sequentibus innixus principiis reflexis: 1° Qui prudenter agit, non peccat: at qui probabiliter agit, prudenter agit, siquidem opinio probabilis ea est quæ gravibus innuitur motivis. 2° Lex dubia non potest generare obligationem certam, quia effectus non potest esse major causa. Aliunde lex non sufficienter promulgata non obligat: porro lex dubia non est sufficienter promulgata. 3° *In dubio melior est conditio possidentis*; est axioma in utroque jure receptum; verum in concursu duarum opinionum probabilium, dubium est an lex existat, et certa est possessio libertatis; ergo, etc.

Primus hujus doctrinæ patronus, saltem juxta multos, fuit *Bartholomæus Medina*, Hispanus, ordinis Prædicatorum, anno 1577, cui subscripsit *Bannez*, alter dominicanus, sanctæ Theresiæ confessor, in libro anno 1584 in lucem edito. Falsum est ergo Patres societatis Jesu fuisse *probabilismi* inventores. P. *Vasquez*, qui primus e Societate ei suffragatus est, scribebat anno 1598. Tunc illa opinio jam erat communis in Hispania. Primi ejus impugnatores fuerunt Jesuitæ; videlicet *Ribellus*, *Comitolus*, *Andreas*, *Blancus* sub nomine Candidi Philalethi, *Elizade*, *Etriz*, *Gonzalez* præpositus generalis, *Reginald*, *Bellarminus*, etc.

Ab anno 1577 ad 1610, nova hæc doctrina non multum adhuc invaluerat, et pauca numerabat opera in sui gratiam impressa. Sed a 1610 ad 1665 evasit fere ubique communis, tamen ut opinio, cui per plures et clarissimi viri contradicebant. A 1665 numerosiores et validiores habuit impugnatores, ubique decrevit, et in Galliis, præ-

sertim post comitia generalia anni 1700, fere evanuit. Nunc quodammodo resurgere videtur: non tamen est communis, maxime apud nos. *Probabilistæ* nonnulli, suis principiis inhærentes et de consequentia ad consequentiam euntes, pervenerunt ad defendendas ut probabiles et tuto sequendas opiniones singulares, absurdas, scandalosam laxitatem inducentes, et principia morum subvertentes: v. g., sequentes: « Licitum est filio gaudere » de parricidio parentis a se in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias inde ex hæreditate consecutas. — « Licet procurare abortum ante animationem fetus, ne » puella, deprehensa gravida, occidatur aut infametur. » — « Regulariter occidere possum furem pro conserva- » tione unius aurei. » — « Tam clarum videtur fornica- » tionem secundum se nullam involvere malitiam, et » solum esse malam quia interdicta, ut contrarium om- » nino rationi dissonum videatur. » Quæ propositiones ab Innocentio XI fuerunt damnatæ decreto 2 martii 1679.

Alii huc usque devenerunt ut affirmare non erubuerint propositionem suffragio unius doctoris gaudentem eo ipso probabilem fieri, atque licitum esse eam sequi in concursu alterius tutioris et longe probabilioris. Quibusdam reclamantibus et exigentibus pro sufficienti probabilitate ab extrinseco suffragium sexdecim doctorum, sexdecim inventi sunt doctores qui affirmarunt opinionem suffragio unius doctoris innixam probabilem esse, sicque suffragium sexdecim doctorum requirentes ex propriis verbis convicti sunt.

Hinc innumeræ in libris et in scholis defensæ sunt perniciosæ et scandalosæ propositiones. Centum vincti septem numerantur apud *Bossuet*, t. VII, p. 363 et seq., quæ a Clero gallicano anno 1700 variis censuris fuerunt affectæ. Non omnès tamen solum per nimiam laxitatem peccabant.

Quidam ex odio latissimi probabilismi, in oppositam abierunt extremitatem, dixeruntque non licere sequi opinionem probabiliorem, nec probabilissimam, sed minus tutam, in concursu minus probabilis, sed tutioris: vocati

sunt *Tutoristæ*. Eorum sententia damnata est ab Alexandro VIII, anno 1690, et a Clero Gallicano, anno 1700, ut ostendemus infra.

Alii, cum doctoribus Lovaniensibus, paulo minus rigidi, docebant licitum esse sequi opinionem minus tutam, modo esset probabilissima; alii concedebant eam sequi adhuc licitum esse, si, omnibus perpensis, judicaretur probabilior; alii denique tenent in concursu duarum opinionum æque probabilium, licitum esse sequi minus tutam, nonnullis tantum exceptionibus admissis.

ARTICULUS SECUNDUS.

QUID AGENDUM EST IN CONCURSU DUARUM OPINIONUM QUARUM UNA EST PROBABILIOR, SED MINUS TUTA, ET ALTERA MINUS PROBABILIS, SED TUTIOR.

Jansenii asseclæ, magnum affectantes zelum pro tuenda moralis evangelicæ puritate, dicerent insequerentur sibi adversantes ut laxitatis patronos. Antiquam Pharisæorum rigiditatem superbe renovantes, asserebant partem tutiorem semper amplectendam esse; sicque merebantur ut ipsis fieret applicatio sequentium verborum Christi, Luc. XI, 46: *Et vobis legisperitis vobis: quia oneratis homines oneribus quæ portare non possunt.* Ecclesia sapientissima non magis probavit horum desperantem duritiam quam nimiam aliorum indulgentiam.

PROPOSITIO.

In concursu duarum opinionum, licet sequi probabiliorem, quamvis minus tutam, relicta tutiori, sed minus probabili.

Prob. auctoritate Alexandri VIII, cleri Gallicani, S. Thomæ, et ratione.

1° Auctoritate Alexandri VIII, qui decreto diei 7 decembris 1690, inter alias 30, sequentem damnavit propo-

sitionem : « Non licet sequi opinionem inter probabiles » probabilissimam. »

2° *Auctoritate cleri Gallicani*, qui, in comitiis anni 1700, sic se habet apud *Bossuet*, t. VII, p. 400 : « Absit vero ut » probemus eorum errorem qui negant licere sequi opinionem vel inter probabiles probabilissimam. » Quamvis propositio condemnata contineat vocem *probabilissimam*, non dubium est sensum a Pontifice et a clero Gallicano intentum, ad majorem probabilitatem referendum esse, ita ut nimia Jansenistarum rigiditas reprobaretur. Unde *Bossuet*, *Dissertatiuncula I^a de dubio in negotio salutis, quæstiuncula II^a* (t. XXX, ad calcem), ex professo probat regulam vincendi dubii ratione probabili esse *ut sit probabilior*, illudque ostendit ex concilio generali Viennensi, et ex regula juris 45 sic se habente : « In » spicimus in obscuris quod est verisimilius, vel quod » plerumque fieri consuevit; latente vero, quærendum » esse quod probabilius ac verisimilius. » Ergo, etc. Eodem modo argumentatur *Coll. Andeg.*, t. I, p. 392 et seq.

2° *Auctoritate S. Thomæ*, qui, in 2° 2, q. 70, art. 2, ait : « Certitudo non est quærenda in omni materia; in actibus enim humanis super quibus constituuntur judicia » et exiguntur testimonia, non potest haberi certitudo » demonstratiua, eo quod sint contingentia et variabilia, » et ideo sufficit probabilis certitudo, quæ ut in pluribus » veritatem attingat, etsi in paucioribus a veritate deficiat. » Non omnimoda igitur, secundum Doctorem angelicum, requiritur certitudo. Ergo major probabilitas sufficit.

4° *Ratione*. Qui prudenter agit non peccat; ita omnes : at, qui ex majori probabilitate, omnibus sedulo perpensis, sese determinat, prudenter agit, etiam amplectendo opinionem minus tutam, tum quia rationes sententiæ oppositæ ipsi videntur inferiores, tum quia omnes alii moraliter sic judicant, tum quia aliunde nihil ferme licitum foret, cum in moralibus absoluta certitudo raro habeatur. Ergo 4°, etc.; aliunde, etc. Ergo.

Dices : Major probabilitas periculum peccandi minuit

quidem, sed non excludit : ergo non licet sequi, etc.

R. Dist. ant. Major probabilitas non excludit periculum peccandi materialiter, *conç.*; formaliter, *nego ant.* Et enim si actio quæ probabilius judicatur honesta, reipsa sit mala, erit peccatum materiale; sed peccatum illud non imputabitur, nec proinde erit formale. Quod enim fit secundum regulas prudentiæ, etsi malum sit in se, non imputatur ad peccatum : porro qui in actionibus suis probabiliosem sequitur opinionem, licet minus tutam, secundum regulas prudentiæ agit, et sapientiores homines in majoribus negotiis aliter non solent agere, nullus siquidem præterdit se absoluta donari certitudine in plerisque actibus vitæ suæ. Ergo, etc.

Certum est bonum esse, perfectionis aut securitatis causa, tutiorem semper amplecti opinionem, etiam in conflictu cum probabiliori, sed minus tuta. Hic autem non examinamus quid in agendi ratione humana sit perfectius aut tutius, sed quid licitum vel illicitum.

Nota. Probabiliosem nec probabilissimam licet sequi opinionem, relicta tutiori, quando agitur de procurando fine, ad quem major aut maxima probabilitas non ducit; v. g., si agitur de iis quæ ad salutem necessaria sunt necessitate mediæ, aut de requisitis ad validitatem sacramenti. Unde Innocentius XI, decreto 2 martii 1679, sequentem damnavit propositionem : « Non est illicitum in » sacramentis conficiendis sequi opinionem probabilem » de valore sacramenti, relicta tutiori, nisi id vetet lex, » conventio, aut periculum gravis damni incurrendi : » hinc sententia probabilis tantum utendum non est in » collatione Baptismi, Ordinis sacramentalis aut episcopalis. » Quantumvis enim probabile sit talem materiam aut talem formam sufficere, si de facto Christus aliam determinaverit, validum non erit sacramentum. Licitum est tamen uti materia dubia, in casu necessitatis, juxta quod docetur ubi de unoquoque sacramento; quia sacramenta sunt propter homines et non homines propter sacramenta. 2° Si de sanitate alterius procuranda, de damno ejus vitando agatur, vel si quis ad tutius obligetur ex

conventionem, ex voto, ex superioris mandato, non licebit sequi opinionem probabiliolem, nec probabilissimam, relicta tutiori. Res per se patet. Ergo.

ARTICULUS TERTIUS.

QUID AGENDUM EST IN CONCURSU DUARUM OPINIONUM ÆQUE PROBABILIVM, QUARUM UNA EST TUTA ET ALTERA MINUS TUTA.

Ab illa quæstione pendet solutio innumerabilium aliarum quæstionum in toto theologiæ moralis decursu occurrentium : circa eam tamen valde scinduntur theologi. Alii volunt partem tutiorem necessario eligendam esse, et vocantur *Tutoristæ*, sub quo nomine generaliore comprehenduntur *Tutoristæ* rigidi a nobis modo impugnati, et *Probabilioristæ*, ii scilicet qui, in concursu duarum opinionum probabilium, minus tutam sequi tantum esse licitum contendunt quando est probabilior. Alii volunt partem minus tutam eligi posse, et vocantur *Probabilistæ*.

Cum autem Tutoristæ rigidi pauciores sint et solide refellantur, his præcipue movetur inter Probabilistas et Probabilioristas, quos in præsentem articulo sub nomine Tutoristarum intelligimus.

Utramque sententiam ejusque motiva hic breviter exponere juvat.

Sententia Tutoristarum.

Innumeri theologi, præsertim apud nos et in ultimo sæculo, fortiter contenderunt in concursu duarum opinionum æque probabilium, tutiorem semper amplectendam esse, sequentibus innixi rationibus.

1° *Testimonio S. Aug.*, de Bapt., l. 1, cap. 3, sic se habente : « Quanquam etiam si dubium haberet, non illic » recte accipi (Baptismum apud Donatistas), quod in catholicæ recte accipi certum haberet, *graviter peccaret*, » in rebus ad salutem animæ pertinentibus, vel eo solo » quod certis incerta præponeret. » Et cap. 5, n. 6 : « Ac-

» cipere itaque in parte Donati, si incertum est esse » peccatum : quis dubitet certum esse peccatum, non ibi » potius accipere, ubi certum est non esse peccatum ? » Adverte S. Aug. non loqui de validitate Baptismi, sed de peccato : ergo arbitratur in dubio partem tutiorem esse amplectendam : porro in concursu duarum opinionum æque probabilium, verum existit dubium : ergo 1°.

2° *Auctoritate S. Th.* qui, Quodlib. 8, art. 13, hæc habet : « Si ille qui possidet plures præbendas, in quamdam dubitationem inducitur, ex contrarietate opinionum, et, manente tali dubitatione, plures præbendas » habeat, periculo se committit, et sic procul dubio peccat, ut pote magis amans beneficium temporale quam » propriam salutem. » Ergo in dubio pars tutior est eligenda. Ergo 2°.

3° *Auctoritate cleri Gallicani* qui, anno 1700, hanc Probabilistarum propositionem inter damnandas numeravit : « *In dubiis tutius eligendum*, perfectionis est, non » obligationis, seu consilii, non præcepti. » Et sequentem statuit regulam in usu opinionum probabilium adhibendam, his verbis, *Bossuet*, t. VII, p. 400 : « Sed ad » rectum usum probabilium opinionum has regulas a » jure præscriptas agnoscimus : primum, ut in dubiis de » salutis negotio, ubi æqualia utrinque animo sese offerunt rationum momenta, sequamur id quod tutius, » sive quod est eo in casu unice tutum : neque id consilii, sed loco præcepti habeamus, dicente Scriptura : » *Qui amat periculum, in illo peribit.* » Ergo 3°.

4° *Ratione.* Ubi concurrunt duæ opiniones æque probabiles, mens fluctuans pronuntiare non potest unam esse veram potius quam alteram : ergo vere dubitat et quidem practice : porro in eo dubio pratico tenetur partem tutiorem eligere, ut supra ostendimus et omnes fatentur : ergo 4°, etc; aliunde, etc. Ergo.

Revera, licet mens dubium speculativum ope principii reflexi aliquando deponere possit, ut probatum est in propositione præcedenti, id facere non potest in casu de quo agitur : nam principia reflexa quæ præcipue ab ad-

versariis exhibentur, sunt sequentia : 1° lex dubia non est sufficienter promulgata ; 2° in dubio de existentia legis possidetur libertas, et *in dubio melior est conditio possidentis*, ut fert axioma in utroque jure notissimum et regula 65 juris canonici fundatum.

Verum responderi potest, 1° legem dubiam parere non posse obligationem certam ratione sui præcise, sed naturalem existere legem clare dictantem quid in hoc casu agendum sit, scilicet, partem tutiorem eligendam esse ad vitandum periculum peccandi ; 2° legem dubiam non esse sufficienter promulgatam ut obliget ratione sui, sed obligare ratione legis naturalis dictantis partem tutiorem in dubio eligendam esse ; 3° in tali dubio affirmari non posse nos libertatem possidere, cum præcise de illius possessione dubitetur : ad excutiendum hujusmodi dubium, adhibendum foret principium certum quo inniteremur : atqui nullum datur principium certum quo innixi dubium excutiamus : ergo pars tutior est eligenda. Sic, præter auctores Gallicos, qui sunt unanimes, multi extranei, inter quos longissime *Concina*, pluribus de probabilismo dissertationibus.

Alterum principium quidam probabilistæ admiserunt, scilicet eum prudenter agere qui probabiliter agit. Sed *S. Ligorius*, cum multis, illud rejicit tanquam aliis principiis fulciendum vel probandum supponens.

Nec valde se urgeri putant Tutioristæ comparatione instituta inter revelationem dubiam, quæ fidem sibi adscribere non potest, et legem dubiam quæ, similiter, juxta plures, obligare nequit. Dicunt enim in priori casu, fidem nec Deum honorare, cum ipsius objectum falsum esse posset, imo nec possibilem esse ; in posteriori vero, obligationem partem tutiorem amplectendi solido niti fundamento, et eam voluntatis subjectionem Deum honorare, cum ipsius legi, cujus transgressio timetur, faveat.

Sententia Probabilistarum.

Per Probabilistas hic duntaxat intelligimus eos qui,

rigorismum animas desperantem et laxitatem puritati Evangelicæ nocentem simul detestantes, arbitrantur usum moderatum opinionum probabilium admitti posse.

1° Rejiciunt ut vere probabiles eas opiniones quæ cum aliis opinionibus probabilioribus et tutioribus concurrunt, negantque illas licite admitti posse in praxi.

2° Consentunt opinionem probabilem et etiam probabilissimam eligi non posse, relicta tutiori, quando agitur de validitate sacramenti, excepto tamen, pro quibusdam, casu necessitatis, uti supra ostendimus et omnes docent ; quia major probabilitas defectui materiæ, formæ, aut intentionis ministri non suppleret : unde judicio Innocentii XI superius relato libenter subscribunt. Item ubi agitur de sententiâ judiciali ferenda, de remediis infirmo applicandis, de contractu conficiendo vel exsequendo, et generatim de actione quæ proximo nocere potest, quia proximus habet jus strictum ut judex, medicus, notarius, advocatus, etc., partem sibi tutiorem amplectatur.

Hinc Innocentius XI sequentem damnavit propositionem, decreto diei 2 martii 1679 : « Probabiliter existimo » judicem posse judicare juxta opinionem etiam minus » probabilem. »

3° Omnes similiter fatentur in dubio practico de honestate vel malitia alicujus actus, aut non agendum, aut partem tutiorem eligendam esse, propter rationes a nobis expositas ubi de conscientia dubia ; omnes enim concedunt hanc regulam, *In dubio pars tutior est eligenda*, in dubiis practicis admittendam esse.

4° Moderati Probabilistæ contendunt hominem, inter duas opiniones æque probabiles versantem, dubium speculative deponere et conscientiam practice certam sibi efformare posse, quod licitum sit sequi opinionem minus tutam, relicta tutiori, sicque ratiocinantur : Qui inter duas opiniones æque probabiles versatur, dubitat an existat lex suam libertatem cohibens : porro lex dubia non obligat, quia non censetur sufficienter promulgata, et aliunde *in dubio melior est conditio possidentis* : ergo

practice merito iudicat se illa lege non teneri. Ex hypothesi quod lex de facto existat, transgressio ejus erit tantum materialis et sic agenti non imputabitur.

5° Rationes adversariorum elidere tentant, dicentes
 1° *S. Augustini* testimonium intelligendum esse de validitate Baptismi, pro quo major probabilitas non sufficit;
 2° *S. Th.* textum applicandum esse dubio practico, in quo pars tutior certo est eligenda, et multos esse alios ejusdem *S. Doctoris* textus qui probabilismo recte intellecto evidenter favent, ut videre est apud *S. Ligorium*;
 3° regulam a clero Gallicano traditam, optimam esse in dubio practico, non vero in dubio tantum speculativo, de quo nulla fit mentio; 4° argumentum rationis petitionem principii involvere, id est, supponere quod præcise est probandum, videlicet hominum inter opiniones contradictorias et æque probabiles constitutum, practice necessario dubitare, seu dubium speculativum deponere non posse.

Palmare principium quo Probabilistæ innituntur ad deponendum dubium speculativum et efformandam conscientiam practice certam, est quod *lex dubia non obliget*; ideo veritatem illius demonstrare conantur sequentibus præsertim rationibus. 1° Omnes fatentur legem non obligare nisi fuerit sufficienter promulgata; quia cum sit regula et mensura actuum, debet innotescere, alioquin actus regulare non posset: atqui lex quæ, post maturum examen, remanet dubia, non est sufficienter promulgata; dici enim non potest legem existere, sed tantum quæstionem de illius existentia moveri: ergo tuto pronuntiatur eam non obligare in praxi. Id verum esse de lege divina, sive positiva, sive naturali, sicut de lege humana, contendit *S. Ligorius*, quia lex divina, etiam naturalis, non magis obligat in actu secundo, seu quoad praxim, quam lex humana, nisi cognoscatur, aut saltem moraliter cognosci possit: at ubi, maturo adhibito examine, dubium perseverat, lex non cognoscitur ut lex, sed duntaxat habetur dubium vel quæstio de lege. 2° Repugnat legem dubiam parere obligationem certam:

at si, in dubio perseverante, partem tutiorem eligere teneremur, dicendum foret legem dubiam parere obligationem certam, *ut patet*: ergo. 3° Axioma, *In dubio melior est conditio possidentis*, ab omnibus admittitur, in utroque jure, pro foro externo. Amittendum est pariter pro foro interno; nulla quippe est ratio cur regula morum in foro externo vera, in foro interno esset falsa. Porro, quando serio dubitamus an existat lex quæ hunc aut illum comprehendat casum, libertatem nostram possidemus; nam libertas restringi non potest nisi per legem: verum existentia legis non astruitur. *Illud autem dicitur licitum quod nulla lege prohibetur*, inquit *S. Th.*, in 4^a Sent. dist. 12, q. 2, art. 4, et ita expresse *Ferraris*, v^o *Conscientia*, n. 52, dicens hanc sententiam jam esse communiorem et receptam. Si, e contra, lex certo existeret et dubitaretur tantum de illius impletionem, facienda aut præstanda esset res præscripta, vel dividenda pro ratione dubii, si divisibilis esset, quia lex possidet. 4° Non sufficit factum allegare, sed onus illud probandi incumbit alleganti: porro existentia legis est factum; ergo non sufficit allegare, sed necesse est probare illud existere. Ergo.

Ex his momentis concludunt Probabilistæ clarum esse legem dubiam conscientiam non ligare in actu secundo, id est quoad praxim. Unde in concursu duarum opinionum æque probabilium, suam conscientiam sic efformant practice tutam: Vere dubito et dubium excutere non valeo: at prudenter judicare possum legem dubiam obligationem non parere: ergo partem tutiorem eligere non teneor. Ita *Sylvius* et multi alii extranei, ac recentius *S. Ligorius*, qui, in Tractatu de Conscientia, cap. 2, n. 25 et seq., doctrinam probabilismi moderati fortiter ac longissime defendit, argumenta congerit, et conatur solvere objecta adversariorum qui acriter contra ejus doctrinam scripserunt etiam in Italia; additque, versus finem sui moralis Systematis, ad calcem Tractatus de Conscientia exstantis:

« Cum nostra hac tempestate viderim ita acriter ad-
 » versus mitiorem sententiam reclamari, multoties hoc